

Etik drejer sig om at sikre det gode liv

Interview i Frelsens Hærs blad "mennesker & tro"

Af Bent Dahl Jensen

Formanden for Det Ethiske Råd, tidl. amtsborgmester Erling Tiedemann ser fremtiden på det etiske område i møde med større optimisme end pessimisme

For fem år siden lykkedes det forskere ved hjælp af kloning at fremstille fåret Dolly, der er en kopi af et andet får. Det skete efter 278 forsøg, og det satte gang i debatten om kloning af mennesker, og det er fortsat et aktuelt emne i den etiske debat – også herhjemme, hvor Det Ethiske Råd flere gange har diskuteret spørgsmålet. For nogle rejser muligheden for kloning og hele udviklingen på det bioetiske område også spørgsmål som: Er mennesket ved at sætte sig i Guds sted?

Formanden for Det Ethiske Råd, tidl. amtsborgmester Erling Tiedemann, som siden 1998 har været medlem af Den Katolske Kirkes Pastoralråd, kan godt finde områder, hvor han synes, vi går Vorherre i bedene, men generelt ser han med mere optimisme end pessimisme på fremtiden.

- Der skal da nok blive begået nye uetiske fejlgreb i de kommende år, men jeg tror også, at mange af disse fejlgreb vil blive rettet op, når man opdager dem. Set i bakspejlet, har menneskenes børn haft en evne til at rette op på den slags fejl, siger Erling Tiedemann og nævner et par eksempler.

- I 1930'erne foretog man f.eks. tvangssterilisation af kvinder, der var åndssvage, for at hindre dem i at få børn, men det blev afskaffet igen 30 år senere i erkendelse af, at det var forkert.

- Jeg er fra en tid, hvor der forekom megen uetisk forskelsbehandling af kvinder, og når jeg tænker på, hvad mine forældre og bedsteforældre kunne fortælle om, hvordan det var i deres tid, så må vi sige, at vi har fået helt anderledes fat i det der med at respektere alle menneskers ligeværd, hvad enten de er mænd eller kvinder.

- Mange synes ganske vist, at der i den seneste generations tid er mere og mere, som er blevet uetisk. Men vi skal være opmærksom på, at der samtidig bliver mere og mere respekt for etik, og der indgås flere og flere aftaler, som fastholder etiske normer, siger Erling Tiedemann, der har været medlem af Det Ethiske Råd siden 1997 og været formand for rådet siden 2000. F.eks. står der i paragraf 1 i loven om Det Ethiske Råd, at rådet i sit arbejde skal tage udgangspunkt i, at menneskeligt liv begynder ved befrugtningen. Mere generelt om etik siger Erling Tiedemann:

- Etik drejer sig om at sikre det gode liv. De Ti Bud, som nogle opfatter som ti triste forbud og påbud, er i virkeligheden ti tilbud om et godt liv. Den Gud, der har givet os De Ti Bud, er jo en Gud, der vil os det godt. Det vil sige, at de bud er udtryk for, hvad der er til bedste for os. Derfor vil menneskene også opdage, at når de

optræder uetisk, så medfører det skadevirkninger på deres eget liv. Etik handler i virkeligheden om, at det, der er uetisk, det er det, der ødelægger det gode liv. Men fordi vi er så kortsynede, og fordi vi render efter den kortsigtede fordel, så kommer vi nogle gange ud i noget, der er uetisk.

- Det er flot, at cykelrytteren vinder Tour de France, men hvis det viser sig, at der har været doping med i spillet, så er der ikke alene tale om sportsligt snyd, men der er også tale om en præstation, der er taget på afbetaling - en afbetaling, som kroppen skal betale afdragene til. Tilsvarende kan det godt ske, at den bodybuilder, der har brugt anabolske steroider for at opnå sine enorme muskler, vil få en hård alderdom med de skader, den krop har taget.

- Det er et billede på, hvad etik drejer sig om. Etik drejer sig om, at hver gang, man begiver sig ud i noget uetisk, så er der noget, der bliver skidt. Det uetiske er det, der forrår os, gør os brutale, gør os ukærlige. Og derfor er etikken til for at sikre et godt liv for mennesker.

Forskel på at vide og at gøre

Hvor langt synes du, at mennesket skal gå, når det gælder forskning, kloning og andre bioetiske spørgsmål?

- Jeg vil gerne skelne mellem at vide og at gøre. Vores tro er jo en tro på en Gud, som har skabt en ordnet verden. Det Gamle Testamente begynder med at fortælle, at alt var kaos, og Gud satte skel – f.eks. skel mellem lys og mørke, mellem vand og tørt land osv. Gud satte også skel imellem de ting, han skaber. Tingene skabes i en bestemt rækkefølge. Gud skaber altså en ordnet verden, der ikke er sammensat af kaos eller tilfældigheder. Det er en verden, som kan studeres, og det er muligt at finde ud af, hvordan tingene hænger sammen. Mennesket skabes til sidst, og det bliver placeret i en forvalterrolle over for den natur, som det selv er en del af, og som det selv er skabt ind i. Og mennesket har fået en opgave, der udtrykkes ved, at vi skal gøre os denne verden underdanig – det vil sige, at vi skal tage denne verden i brug – herunder tror jeg også, at vi skal tage den videnskabsmæssigt og videnskabeligt i besiddelse ved at udforske og undersøge den.

- Nogle mennesker har en skræk for, om vi nu kigger Gud i kortene, når vi forsker i, hvordan vores gener er sammensat. Men det støder ikke an mod min tro. Tværtimod. Jeg tror, at vi har en opgave i at forske netop for at kunne bruge denne viden og forskning til gavn for mennesket – og dermed til gavn for hinanden og til gavn for os selv.

- Viden i sig selv er et gode. Derimod kan anvendelsen af denne viden blive tvetydig. Den viden, der via atomkraft kan bruges til at fremstille elektricitet, kan også bruges til at fremstille atombomber. Grundlæggende er det altså godt, at vi forsker. Men om det er godt, at vi bruger denne forskning, det kommer sandelig an på, hvad vi bruger den til.

Går vi Gud i bedene?

Nogle vil mene, at vi i dag bruger forskningen til at sætte os i Guds sted, og at forskere forsøger at lege Gud: Hvordan ser du på det?

- Mit svar er, at hvis vi forsøgte at lege Vorherre, så ville vi ikke være rigtig kloge i bolden. For noget af det, den megen forskning viser, er netop, at samtidig med, at vores viden om vores natur er vokset eksponentielt, så er vores viden om, hvad vi ikke ved, vokset langt hurtigere end vores viden om, hvad vi ved. Vi kan gradvist se om bag gardinerne, men kun for at opdage, at der bag gardinerne er endnu flere gardiner og mange flere, end vi troede.

- Vi tror, at vi nu har fået kortlagt vores gener, men hold da helt ferie. Man siger, at mennesket har 30.000 gener. De består en sammensætning af fire forskellige kemiske baser, der er ordnet i par. Der er i hver eneste af vores celler tre milliarder basepar. Hvis man tænker sig tre milliarder skovmyrer sat op på en række, så den ene står lige bag den anden, så kan de nå rundt om jorden ved ækvator – så kan man nok forestille sig, at det er lidt svært at overskue, hvor hver eneste lille skovmyre har sine ben, og hvordan de kommunikerer med hinanden, og hvordan det hele hænger sammen. Man kan ganske enkelt ikke komme til bunds.

- Så hvis mennesket vil forsøge at lege Gud, så er det ikke rigtig klog, for det kan det slet ikke finde ud af. Det kan det simpelt hen ikke overskue eller gennemskue. Og det er en god grund til, at vi holder os tilbage, siger Erling Tiedemann. Men der er dog områder, hvor han er betænkelig ved den måde, vi bruge vores viden på – f.eks. til fosterdiagnostik, der bruges til at undersøge fosteret for en række sygdomme eller handicap.

- Her står vi altså med et lille menneskebarn, som Gud har skabt, men som vi lige har undersøgt, før det skal fødes, og det mener vi, at han ikke har gjort særlig godt, så det må vi hellere tage livet af, inden det bliver født. Her mener jeg, at vi bruger viden til noget forkert. Her synes jeg, at vi meget tydeligt går Vorherre i bedene.

- Det samme gælder, når vi i forbindelse med kunstig befrugtning begynder at lave ægsortering og sorterer befrugtede æg efter værdi i stedet for at respektere, at alle har et lige menneskeværd.

- Man siger, at fosterdiagnostikken er indført, fordi børn ikke skal blive født syge, men i virkeligheden er den jo indført, fordi forældre skal slippe for besværet med at tage sig af dem. Samtidig kan teknikken medføre en glidebane.

- Der har været et tilfælde i England, hvor et par, der begge var født døve, ønskede sig, at deres barn også skulle være døvt, fordi de syntes, at det ville være bedst for dem. Men kan man give tilladelse til det? Det er jo ikke en kultur at være døv, det er et handicap. Men kan man acceptere, at teknikken skal bruges til, at et menneske bliver født som handicappet, fordi forældrene ønsker det?

- I England har der også været eksempler, hvor forældre, der i forvejen havde et barn med en alvorlig arvelig sygdom, har ønsket at bruge ægsortering, fordi de ville sikre sig, at det kommende barn i størst muligt omfang lignede det syge barn, fordi de så kunne bruge blodet fra navlesnoeren efter fødslen, og måske kunne de senere hente raske knoglemarvsceller fra det nye barn til at behandle det syge barn med. Det vil sige, at de virkeligheden ønskede sig et reservedelsbarn. Her ser man det igen: teknikken bliver udviklet, og man siger ja til den med betænkelighed og kun med begrænset anvendelse, men pludselig opdager menneskenes børn, at den også kan bruges på andre områder, og så vil de gerne have lov til at bruge den til helt andre ting, som man aldrig ville have sagt ja til fra begyndelsen.

Forbud mod kloning

Kloning vil sige, at der skabes et individ, men uden at det sker ved, at en ægcelle og en sædcelle smelter sammen. Ved kloning skabes der simpelt hen en kopi af den klonede organismes arvmasse i modsætning til en normal undfangelse, hvor barnets arvmasse bliver en blanding af gener fra æg- og sædcelle. Der kan bruges flere forskellige kloningsmetoder, men fælles for dem er, at der sættes et lille fosteranlæg (embryo) i gang, men uden at der sker en normal befrugtning.

I debatten tales der dels om reproduktiv kloning, hvor målet er, at det lille fosteranlægget skal implanteres i en kvindes livmoder, så det kan udvikle sig og fødes som et barn, der så vil være en kopi af et andet menneske. Dels tales der om terapeutisk kloning, hvor ideen er, at man efter fem-seks dage stopper udviklingen af det lille fosteranlæg for at trække dets stamceller ud. Der findes forskellige typer stamceller, og de har den evne, at de kan blive ved at producere sig selv ved at dele sig, så der opstår nye stamceller, samtidig har nogle stamceller den evne, at de udvikler sig til forskellige celler, nogle bliver til hudceller, andre til hjerneceller, nyrer, blod osv. Tanken med terapeutisk kloning, at man ud fra disse stamceller skal kunne dyrke menneskelige celler eller menneskeligt væv, som man så kan bruge til at behandle syge mennesker med.

I en udtalelse fra Det Ethiske Råd i foråret går alle rådets 17 medlemmer imod reproduktiv kloning, mens der i rådet er forskellige holdninger til terapeutisk kloning. Erling Tiedemann er imod begge former for kloning.

- I virkeligheden findes der kun kloning. For uanset formålet begynder man på nøjagtig samme måde – nemlig med at lave et lille klonet fosteranlæg. Forskellen er blot, at nogle gange får dette fosteranlæg lov til at blive til et lille barn, mens man i andre tilfælde skiller det ad for at bruge dets stamceller. Og jeg ved næsten ikke, hvad der er værst.

- Hvis formålet med kloningen er terapeutisk, så skaber du i virkeligheden et lille begyndende menneskeliv for at gøre det til en ting - for at gøre det til medicin. Og ved at læse Bibelen når jeg frem til, at Vorherre ikke ønsker, at vi skal bruge hinanden på samme måde, som vi kan bruge dyrene. Gud sætter meget klart skel mellem dyr og mennesker. Vi må spise dyr, men vi må ikke spise hinanden. Vi må heller ikke slå ihjel for at drikke hinandens blod. Vi kan ikke tillade os at opnå fordele ved at bruge mennesker på samme måde, som vi kan tillade os at bruge dyr, siger Erling Tiedemann. Han mener endvidere, at begrebet terapeutisk kloning er et reklamenummer.

- Der er jo ingen, som aner, om man kan komme til at behandle på den måde, siger han. Samtidig tilføjer han, at en del af forskningen er ved at bevæge sig i en anden retning.

- Hele ideen i terapeutisk kloning går jo ud på, at få fat i nogle celler og få dem til at blive til de celler, vi har brug for – f.eks. for at behandle mennesker, der har Parkinsons syge. Den sygdom består i, at nogle hjerneceller holder op med at virke. Disse hjerneceller har til opgave at sørge for produktionen af et bestemt kemisk stof, der gør, at vi kan styre vores bevægelser, men når cellerne sætter ud, bliver dette stof ikke produceret længere. Hvis det her ville være muligt at få nogle stamceller til at udvikle sig til netop den slags hjerneceller, og hvis vi så kunne få de nye celler ind i

vores krop og få dem til at anbringe sig i hjernen, så de kunne erstatte de ødelagte celler, så ville det være muligt at hjælpe mennesker med Parkinsons syge.

- Nu viser det sig så, at man måske ikke behøver at begynde med et fosteranlæg, men at det måske vil være muligt at tage nogle celler fra det syge menneske, f.eks. nogle hudceller, og få dem til at udvikle sig til netop den slags hjerneceller, der skal bruges. Hvis det lykkes, vil det også have den fordel, at kroppen ikke vil bekæmpe de nye celler, for de nye celler stammer jo fra det menneske, der skal behandles – og ikke fra et fremmed fosteranlæg, siger Erling Tiedemann, der i kraft af sit formandshverv har kontakt med mange forskere og læger.

I forvejen har de europæiske lande gennem Europarådet erklæret, at de er imod reproduktiv kloning, ligesom der i FN er fremsat forslag om et globalt forbud. Men nogle lande vil kun støtte forslaget, hvis der bliver tale om et generelt forbud mod kloning.

- Alle siger, at de er imod reproduktiv kloning - altså at man ved hjælp af kloningsteknikken laver små menneskebørn. Det er jeg nu ikke så sikker på, at alle er enige om, når det kommer til stykket. Der findes folk, og der findes nogle læger – men det er langt fra flertallet af læger – som er besat af tanken om, at vi skal kunne alting. Denne trang til at skulle have magt over alting, den spiller nogle læger et puds, og derfor er nogle vilde med at komme i gang med at klonе mennesker.

Skabt og klonet

Hvis det trods et eventuelt forbud en dag lykkes forskere at skabe et klonet menneske, vil dette menneske så kunne sige, at det er skabt i Guds billede?

- Jeg tror, man må sige, at et klonet menneske er et menneske, og at Vorherre åbenbart har muliggjort, at et menneskeligt fosteranlæg kan blive til på flere måder end den, vi i de første milliarder år har haft til rådighed. Menneskeligt liv kan opstå på andre måder end ved naturmetoden. Og jeg tror, at man må sige, at ethvert menneske, der bliver til – om det så bliver til på den ene eller anden måde – er et menneskebarn, og dermed et Guds barn.

- Det betyder også, at hvis det en dag viser sig, at nogle har lavet en menneskelig klon, at så skal det menneske ikke udsættes for diskrimination på grund af, at det er en klon. Det kan være hårdt nok for det i sig selv at være klon – og dermed kopi af et andet menneske. Det er der ingen af os andre, der er. Vi kan ligne hinanden, men vi er alle sammen noget unikt.

Så muligheden for at kunne klonе et menneske vil ikke røkke ved opfattelsen af Gud som skaberen?

- Nej, det vil det ikke. I virkeligheden må det jo udvide vores beundring for alle de muligheder, Gud har bygget ind i sin skabning.